

Ivica Barać

**OSIGURANJE U OKVIRU
SPORAZUMA O STABILIZACIJI I
PRIDRUŽIVANJU**

Sarajevo, juni/lipanj 2001. godine

Sažetak

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (Sporazum) je središnji instrument "Procesa stabilizacije i pridruživanja za države jugoistočne Europe" (PSP), koji je kao novu politiku Europske unije Vijeće ministara na prijedlog Europske komisije usvojilo 21. lipnja 1999. Proces Stabilizacije i pridruživanja predstavlja okvir za razvoj suradnje između EU i njime obuhvaćenih država (Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Republika Makedonija i Savezna Republika Jugoslavija). Sporazum predstavlja novu generaciju sporazuma o pridruživanju, te je prilagođen svakoj državi uključenoj u PSP, a za njegovo sklapanje potrebno je ispunjenje niza uvjeta, kao i učinkovit doprinos regionalnoj suradnji. Sporazum će obuhvatiti političke, gospodarske i trgovinske odnose među strankama. On će sadržavati odredbe o postupnom usklađivanju postojećeg i budućeg zakonodavstva pojedinih država potpisnica u određenim područjima s onime u EU. On će, između ostalog, omogućiti i progresivnu i recipročnu liberalizaciju trgovine svim uslugama, pa tako i uslugama osiguranja. Kako se pristup EU može ostvariti samo preuzimanjem cjelokupnog zakonodavstva EU potrebno je upoznati se sa suštinskim ciljevima i metodologijom zakonodavstva EU na području osiguranja, objasniti organizacijski i administrativni kontekst unutar kojeg to zakonodavstvo mora djelovati, te prikazati ključne mjere i redoslijed za prilagodbu unutar zakonskog područja iz osiguravajuće djelatnosti.

Ključne riječi: osiguranje, Europska unija, usklađivanje zakonodavstva, liberalizacija trgovine uslugama

Stavovi izneseni u ovom radu autorovi su stavovi i ne mogu se dovoditi u vezu s Croatia osiguranjem d.d., Zagreb, gdje je autor zaposlen.

Sadržaj

UVOD	4
1. PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA	4
2. DRUGO POGLAVLJE SPORAZUMA - LIBERALIZACIJA TRGOVINE	7
3. TREĆE POGLAVLJE SPORAZUMA - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA	10
3.1. Mjere I. stadija	13
3.2. Mjere II. stadija	14
3.3. Ne-ključne mjere	16
3.4. Ostali akti	19
ZAKLJUČAK	22
LITERATURA	23

UVOD

Potpisom na *Protokol o primitku Republike Hrvatske u Svjetsku trgovačku organizaciju* (WTO), 17. srpnja 2000. je u Ženevi završio sedmogodišnji postupak prijema Hrvatske u jednu od najznačajnijih svjetskih organizacija, koja broji 140 članica i pokriva gotovo 90 posto svjetske trgovačke razmjene.

Nakon potpisivanja *Protokola*, slijedila je ratifikacija u Hrvatskom saboru, a nakon toga Vlada je o tome izvijestiti Tajništvo WTO-a, te je 30. studenog 2000. *Protokol* i službeno stupio na snagu.

Nakon pristupa u WTO, Republika Hrvatska je na *Zagrebačkom summitu* službeno otvorila pregovore i s Europskom unijom (EU) o postupku pridruživanja. Približavanje EU zacrtano je u "*Programu rada Vlade Republike Hrvatske u razdoblju 2000. – 2004.*" od 8. veljače 2000. g. gdje je jasno istaknuto kako je strateški cilj Republike Hrvatske što prije uspostaviti ugovorne odnose s EU, a kroz **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju** (Sporazum). Sporazum je međunarodni ugovor, čijim stupanjem na snagu RH postaje pridružena članica EU. Riječ je o ključnom institucionalnom koraku prema ostvarivanju punopravnog članstva u EU, a nastavno na zaključke Europskog vijeća u Santa Maria da Feiri od 19. - 20. lipnja 2000. godine, u kojima se po prvi puta govori da je i RH potencijalni kandidat za članstvo u EU.

1. PROCES STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA

U kontekstu procesa stabilizacije u zemljama jugoistočne Europe, Europska je komisija u svibnju 1999. predložila stvaranje Procesu stabilizacije i pridruživanja za Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Makedoniju i Saveznu Republiku

Jugoslaviju¹ kojim se unapređuje do tada postojeći Regionalni pristup Europske unije zemljama regije. Proces predviđa potpisivanje ugovora o stabilizaciji i pridruživanju - nove vrste ugovornog odnosa EU čiji je cilj stabilizacija zemalja u regiji putem njihova približavanja europskim integracijama. Ugovori o stabilizaciji i pridruživanju bit će prilagođeni okolnostima u pojedinoj zemlji, a vremenski okviri za potpisivanje ugovora ovisit će o početku i trajanju pregovora o potpisivanju takva ugovora kao i dinamici ispunjavanja uvjeta EU pojedine zemlje.

Sporazum, koji je Republika Hrvatska parafirala 14. svibnja 2001.², regulira pet glavnih poglavlja:

- (1) Politički dijalog i regionalna suradnja
- (2) Trgovinski odnosi i liberalizacija trgovine
- (3) Usklađivanje zakonodavstva u pojedinim područjima
- (4) Određivanje područja suradnje i pomoći
- (5) Institucionalni aranžmani za provođenje Sporazuma

a podijeljen je na 9 dijelova:

- (1) opća načela,
- (2) politički dijalog,
- (3) regionalna suradnja,
- (4) slobodno kretanje roba,
- (5) kretanje radnika, osnivanje pravnih osoba, pružanje usluga i kapitala,
- (6) usklađivanje zakona, provedba zakona i pravila tržišnog natjecanja,
- (7) pravosuđe i unutarnji poslovi,
- (8) politika suradnje,
- (9) financijska suradnja

¹ Osim nabrojanih zemalja koje ulaze u Grupu zemalja jugoistočne Europe, ostale zemlje kandidati svrstani su u: Luksemburšku grupu (Mađarska, Poljska, Estonija, Češka, Slovenija i Cipar) i Helsinkšku grupu (Rumunjska, Bugarska, Litva, Letonija, Slovačka, Malta i Turska)

² Makedonija je svoj Sporazum parafirala na Zagrebačkom summitu

Potpisivanje Sporazuma očekuje se na jesen, najvjerojatnije u listopadu, nakon prijevoda na službene jezike EU. Nakon toga slijedi ratifikacija Sporazuma u svih 15 parlamenata zemalja EU kao i u Hrvatskom saboru. Procedura ratifikacije trajat će između 18 mjeseci i dvije godine, a nakon ratifikacije Sporazuma Hrvatska postaje pridružena članica EU koja će morati izvršavati sve ono što iz toga kao obveza proizlazi.

Za punu provedbu Sporazuma određeno je prijelazno razdoblje od šest godina, koliko je prijelazno razdoblje za najosjetljivije proizvode iz trgovinskog dijela.

Hrvatska je druga zemlja procesa koja je potpisala Sporazum. Prije nje to je učinila Makedonija, koja je u Luxembourgu na sastanku Vijeća ministara EU potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom, te je za cjelovitu provedbu dogovorila prijelazno razdoblje od 10 godina.

Očekuje se da Republika Hrvatska u razdoblju 2001-2005. ne može očekivati veću prosječnu stopu rasta BDP od 4-4,5% godišnje, dok bi u razdoblju 2005-2010. stopa iznosila 6 posto godišnje, što bi dovelo do zadovoljavanja kriterija iz Kopenhagena i Maastrichta, što znači da bi se stekli svi uvjeti da Hrvatska postane punopravna članica EU. Naravno, riječ je o optimalnom planiranju s aspekta Hrvatske. Pitanje je, međutim, kakva će te godine biti situacija u EU: hoće li biti završena njena institucionalna i administrativna transformacija, kako će napredovati proces istočnog proširenja itd. Prema sadašnjim sagledavanjima i tog aspekta, može se ipak procijeniti da će 2010. biti prva godina u kojoj će i jedna i druga strana biti spremne za integraciju.

Prema tvrdnjama nekih hrvatskih političara, u ovom trenutku realnim je očekivati da će Republika Hrvatska biti spremna za punopravno članstvo do 2006.³

Ostale zemlje potpisnice europskih sporazuma navedene su u tablici 1.

³ Slovenija je Sporazum o pridruženom članstvu potpisala 1996. i očekuje da će do 2003. biti spremna ući u punopravno članstvo, skupa s Mađarskom a prije Češke i Estonije (2004.), Poljske i Slovačke (2005.), dok bi Letonija i Litva mogu računati s prijemom 2006., a Rumunjska i Bugarska 2008. g.

Tablica 1: Zemlje potpisnice sporazuma s Europskom unijom

Zemlja	Datum potpisivanja sporazuma	Sporazum stupio na snagu	Službena prijava za članstvo u EU
BUGARSKA	ožujak 1993.	veljača 1995.	prosinac 1995.
CIPAR	prosinac 1972.	lipanj 1973.	srpanj 1990.
ČEŠKA	listopad 1993.	veljača 1995.	siječanj 1996.
ESTONIJA	lipanj 1995.	-	studen 1995.
MAĐARSKA	prosinac 1991.	veljača 1994.	travanj 1994.
MALTA	prosinac 1970.	travanj 1971.	srpanj 1990.
LETONIJA	lipanj 1995.	-	prosinac 1995.
LITVA	lipanj 1995.	-	listopad 1995.
POLJSKA	prosinac 1991.	veljača 1994.	travanj 1994.
RUMUNJSKA	veljača 1993.	veljača 1995.	lipanj 1995.
SLOVAČKA	listopad 1993.	veljača 1995.	lipanj 1995.
SLOVENIJA	lipanj 1996.	veljača 1999.	siječanj 1996.

Izvor: www.europa.eu.int

Što se samog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju tiče, za osiguravajuću djelatnost najvažnija je regulacija njegova drugog i trećeg poglavlja.

2. POGLAVLJE DRUGO SPORAZUMA - LIBERALIZACIJA TRGOVINE

Drugim poglavljem Sporazuma određuje se način liberalizacije trgovine, u što se ubraja: slobodno kretanje robe, kretanje radnika, pravo poslovnog nastana, tj. osnivanje poduzeća bez ograničenja i uvjeta (*Establishment*), pružanje usluga i kretanje kapitala.

Za vrijeme prijelaznog razdoblja Republika Hrvatska i EU postupno će uspostaviti zonu slobodne trgovine na temelju jednakih konačnih obaveza, koje će se postupno provoditi po načelu asimetrije u korist Hrvatske, dok bi se po pitanju

kretanja radnika trebalo regulirati otvaranje tržišta rada za hrvatske radnike u EU i olakšavanje zapošljavanja državljana država EU u Hrvatskoj koji spadaju u rukovodno i stručno osoblje (*key persone*l).

(1) Osnivanje poduzeća (*Establishment*). Glavni polazni ciljevi unutarnjeg tržišta EU-a u osiguranju su da društva za osiguranje koja imaju sjedište u bilo kojoj od država članica mogu slobodno poslovati u bilo kojoj drugoj državi članici i ponuditi na tržištu cjelokupan raspon svojih proizvoda u cijeloj EU, bez potrebe korištenja podružnica, filijala ili agentura.

Do takve potpune liberalizacije tržišta osiguranja u EU došlo je postepeno, u dva stadija: u prvom (od 1975. do ranih 90-ih) stadiju dopušteno je društvu za osiguranje koje ima sjedište u zemlji članici EU otvaranje poduzeća u drugoj državi članici, dok se u drugom stadiju (nakon 1992.) dopušta društvima za osiguranje da slobodno odlučuju o tome da li će prodavati svoje proizvode putem otvorenog poduzeća u drugoj državi ili izravno (prekogranično pružanje usluga ili korištenje usluga u inozemstvu). Te promjene prouzročene su Trećim Smjernicama o ne-životnom i životnom osiguranju iz 1992.

Što se Republike Hrvatske tiče, već otprije je dopušteno stranim osobama osnivanje društava za osiguranje, da bi se ulaskom u WTO dopustilo i osnivanje podružnica stranog društva za osiguranje. Time su ispunjeni uvjeti osnivanja poduzeća iz prvog stadija.

(2) Pružanje usluga. Sporazum će omogućiti progresivnu i recipročnu liberalizaciju trgovine uslugama u skladu s važećim pravilima WTO-a, konkretno s petim člankom GATS-a, te obvezama koje je Republika Hrvatska preuzela na području liberalizacije trgovine uslugama u postupku svog prijema u WTO.

Međutim, hrvatsko zakonodavstvo (osim za par izuzetaka) još ne dopušta slobodno prekogranično pružanjem usluga bez da se osnuje društvo ili podružnica.

Na taj način pokušava se razviti domaće tržište osiguranja i štiti gospodarske interese u pogledu odljeva financijskih sredstava u inozemstvo. Do potpunog ukinuća takvih ograničenja doći će u tri koraka: u prvom, koji je već nastupio, ukinuta su ograničenja što se reosiguranja tiče, te je dopušteno direktno reosiguranje u

inozemstvu. Drugi korak odnosit će se na ne-životna osiguranja, gdje je do danas dopušteno slobodno pružanje usluga u pomorskom i transportnom osiguranju. Kod ostalih imovinskih osiguranja prekogranično pružanje usluga ili korištenje usluga u inozemstvu dopušteno je samo za strane osobe koje borave u Hrvatskoj (s izuzećem osiguranja auto-odgovornosti), te kod jedne grupe osiguranja imovine i osoba navedenih u Uredbi Vlade Republike Hrvatske od 9. XII. 1999. objavljenoj u Nar. Nov. br. 137/99. (www.nn.hr). Treći korak odnosit će se na životna osiguranja, gdje je do sada dopušteno samo stranim osobama koje borave u Hrvatskoj da zaključuju životna osiguranja u inozemstvu.

(3) Kretanje kapitala. Iako se pružanje usluga osiguranja definira pod tzv. trećom slobodom EU - "*slobodno kretanje usluga*" (uz slobodno kretanje robe, ljudi i kapitala), upravljanje aktivom i pasivom društava za osiguranje u najužem smislu jest kretanje kapitala.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju (NN 116/99) propisuje: "Društvo za osiguranje dužno je ulagati sredstva u Republici Hrvatskoj..." (čl. 15.). To znači da društva za osiguranje ne mogu upravljati svojim portfeljem investirajući ga u inozemstvo. Takvo ograničenje u skladu je s Zakonom o osnovama deviznog sustava, deviznog poslovanja i prometu zlata (Nar. Nov. 91A/93, 36/98 i 32/01) koji ne dopušta transfer kapitala u inozemstvo, te se njegovom najavljenom promjenom otvara prostor i za liberalizaciju Zakona o osiguranju. Za sada još nije omogućena tzv. konvertibilnost i na kapitalnom računu, tj. slobodna kupnja inozemnih vrijednosnih papira (dionica, obveznica). Što se tiče ulaganja sredstava društava za osiguranje, njima će se najvjerojatnije dopustiti da ta sredstva ulažu u vrijednosne papire izdane od strane država OECD-a (zapadnoeuropske zemlje, SAD, Kanada, Japan, Australija), kao i u obveznice i druge dužničke vrijednosne papire kojima se trguje na burzama tih zemalja. Iako Direkcija za nadzor društava za osiguranje može dopustiti ulaganje u inozemstvo, to je ipak iznimka od pravila. Jedno od temeljnih načela ulaganja propisanih Zakonom o osiguranju - raznovrsnost ili diverzifikacija portfelja upravo bi se trebala i odnositi na mogućnost ulaganja u inozemstvo, kako bi se smanjila izloženost kreditnom, tečajnom i kamatnom riziku samo jedne zemlje. To

je osobito važno kod životnih osiguranja koja su u pravilu dugoročna štednja indeksirana u DEM ili euru.

3. TREĆE POGLAVLJE SPORAZUMA - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA

Pri ulasku u Europsku uniju svaka zemlja kandidat pregovara s predstavnicima Europske komisije o uvjetima pristupanja, koji su za sve zemlje kandidate jednaki. Uvjeti pristupanja sastoje se od općih uvjeta definiranih na sastanku Europskoga vijeća u Kopenhagenu 1993. godine (tzv. kriteriji iz Kopenhagena), te potpunog usvajanja *acquis communautaire-a*.

22. lipnja 1993. g., na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu čelnici država članica EU složili su se da će primiti u članstvo pridružene zemlje članice iz srednje i istočne Europe koje izraze želju za tim. Zemlje koje izraze želju, postat će punopravne članice onda kada ispune sljedeće ekonomske i političke kriterije: stabilnost institucija koje osiguravaju demokraciju, pravnu državu, poštivanje ljudskih prava i manjina, postojanje djelotvorne tržišne ekonomije kao i sposobnost poduzeća da izdrže tržišni pritisak snaga u EU, sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva uključujući slijeđenje ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije.

Dok kriteriji iz Kopenhagena daju opće smjernice o uvjetima pristupanja, usvajanje *acquis communautaire-a* zahtijeva znatne pravne i gospodarske prilagodbe kandidata. S obzirom na složenost i promjene što ih donosi prilagodba, te troškove koje nameću, zemlje kandidati pregovaraju s predstavnicima Europske komisije o načinu i vremenskom rasporedu usvajanja pojedinih poglavlja/dijelova *acquis communautaire-a*.

Acquis Communautaire (fran.), skraćeno **acquis** - (naziva se još i naslijeđem Zajednice ili pravnim kodeksom) skup je prava i obveza koji sve zemlje članice obvezuje i povezuje unutar EU. Da bi se pregovori o pristupu pojedinih zemalja mogli bolje strukturirati, Komisija EU je već dostignuti stupanj zakonodavstva podijelila na 31 poglavlje:

ACQUIS COMMUNAUTAIRE

slobodno kretanje roba	slobodno kretanje ljudi	slobodno kretanje usluga	slobodno kretanje kapitala
pravo trgovačkih društava	tržišnatjecanje	poljoprivreda	ribarstvo
prijevoz	porezi	ekonomska i monetarna unija	statistika
socijalna politika / zapošljavanje	energetika	industrija	mala i srednja poduzeća
znanost i znanstveno istraživanje	obrazovanje	telekomunikacije i informatička tehnologija	kultura i audiovizualna politika
regionalna politika / struktura sredstva	zaštita okoliša	zdravstvo i zaštita potrošača	pravosuđe i unutarnji poslovi
carinska unija	vanjski odnosi	zajednička vanjska i sigurnosna politika	financijski nadzor
javne nabavke	jačanje institucija	razno	

Za samo pridruženo članstvo Republika Hrvatska neće imati obavezu uskladiti zakonodavstvo na svakom od 31 područja *acquisa*, nego će se odrediti osam područja tzv. unutarnjeg tržišta⁴ na kojem će morati početi. Ta prva faza prilagodbe obuhvaćat će: tržišno natjecanje, intelektualno, industrijsko i trgovačko vlasništvo, javne nabavke, norme i ovlašćivanja, financijske usluge, kopneni prijevoz, pravo društava, računovodstvo, zaštita potrošača, zaštita podataka, zdravlje i sigurnost na radu i jednake mogućnosti za muškarce i žene.

Financijske usluge. Područje financijskih usluga ulazi u prvu fazu prilagodbe zakonodavstva. U Sporazumu financijske usluge podijelit će se na dva potpodručja: financijske ustanove i osiguranje. Financijske ustanove pružaju usluge i u mnogim stvarima se ne razlikuju od drugih uslužnih industrija. Njihov uspjeh ovisi o njihovoj sposobnosti da pruže pravi proizvod po pravoj cijeni u konkurenciji s drugima koji pružaju usluge. Razlika između njih je to što financijske ustanove rukuju/rade s novcem klijenata i neuspjeh financijske ustanove, a naročito, kreditne ustanove, može voditi značajnom gubitku za njezine klijente. Stoga su za financijske ustanove potrebne puno strože uredbe nego za druge pružatelje usluga općenito. To potpodručje obrađuje zakonodavne aktivnosti u vezi s kreditnim ustanovama (bankama), izdavanjem i vlasništvom nad vrijednosnim papirima te uspostavljanjem investicijskih fondova.

⁴ Unutarnje tržište obuhvaća područje bez unutarnjih granica na kojem je osiguran slobodan promet roba, osoba, usluga i kapitala u skladu s odredbama Jedinstvenog europskog akta iz veljače 1986.

Osiguranje. Drugo potpodručje finansijskih usluga je osiguranje. Glavni ciljevi unutarnjeg tržišta EU-a u osiguranju su:

- (a) osiguravatelji koji imaju svoje sjedište u bilo kojoj od država članica moraju biti slobodni poslovati u bilo kojoj drugoj državi članici i ponuditi na tržištu cjelokupan raspon svojih proizvoda u cijeloj EU, bez potrebe korištenja podružnica ili bilo kojeg drugog oblika poslovnog nastana;
- (b) osiguravatelji bi trebali podlijegati u osnovi istim glavnim pravilima nadgledanja;
- (c) kupac osiguranja, bez obzira je li to poslovno ili privatno osiguranje, mora imati mogućnost kupiti osiguranje gdje god želi u EU;
- (d) mora postojati dostatan nadzor nad načinima prodaje i prirode proizvoda kako bi se spriječilo zavaravanje javnosti;
- (e) posrednici i zastupnici moraju imati slobodu djelovanja pod jednakim uvjetima na cijelom tržištu;
- (f) dostatne i usporedive finansijske informacije moraju biti dostupne svim osiguravateljima na tržištu;
- (g) pravo ugovora o osiguranju ne mora biti istovjetno u cijeloj EU, ali moraju postojati pravila koja štite javnost i koja osiguravaju da izbor prava ne bude element konkurencije;
- (h) ne smije biti nikakvih ograničenja na kretanje valuta bilo kojeg sudionika u transakciji.

Iako se pristup EU može ostvariti samo preuzimanjem cjelokupnog zakonodavstva EU, ipak postoji jedan određen redoslijed, koji je podijeljen na način da tzv. "ključne mjere" izdvoji od ukupnih mjera, te se zatim ključne mjere dijele na dvije razine prioriteta, mjere Prvog stadija (viši prioritet) i mjere Drugog stadija (niži prioritet).

3.1. Mjere I. stadija

Kod osiguranja, mjere Prvog stadija čine tri *Smjernice*⁵:

Prva Smjernica 73/239/EEC ⁶	Vijeća	Prva Smjernica Vijeća 73/239/EEC od 24. srpnja 1973., o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u vezi s poslovanjem u izravnom osiguranju osim životnog osiguranja
Prva Smjernica 79/267/EEC*	Vijeća	Prva Smjernica Vijeća 79/267/EEC od 5. ožujka 1979 o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u vezi s poslovanjem u izravnom životnom osiguranju
Smjernica Vijeća 91/674/EEC*		Smjernica Vijeća 91/674/EEC od 19. prosinca 1991 o godišnjim i konsolidiranim financijskim izvještajima društava za osiguranje

Prve dvije Smjernice čine temelj unutarnjeg tržišta osiguranja, zajedno s odredbama Rimskog ugovora iz 1957. o slobodi kretanja kapitala, poslovnog nastana i usluga.

Glavni cilj tih Smjernica jest usklađivanje uredbi koje se odnose na poslovanje i izvođenje izravnog (direktnog) osiguranja. Svrha je omogućiti poduzećima u jednoj državi članici poslovanje u drugoj državi članici pod uvjetima zemlje domaćina i uz najmanju birokraciju.

Zemlje potpisnice Sporazuma morat će uskladiti svoje zakonodavstvo, između ostalog, i s odredbama o ograničavanju rizika koje se prvenstveno odnose na osiguranje dostatnog jamstvenog kapitala i izračunavanje rezerve solventnosti, odnosno o primjerenosti kapitala. Izmjenu zakonodavstva treba provesti ne samo radi usklađivanja sa Smjernicama EU, nego zbog toga što su navedene osnove temelj modernog i zdravog osiguranja, kao i financijskog poslovanja uopće.

Određeni zahtjevi iz Smjernica, kao npr. odvojeno obavljanje poslova životnog od ne-životnog osiguranja u Republici Hrvatskoj su već usklađeni, dok je potrebna dopuna zakona o dopuštanju društvima koja obavljaju samo poslove životnog

⁵ Osim *Smjernica* u upotrebi su i neki drugi izrazi, kao npr. Direktiva ili Uredba

⁶ Smjernice označene zvjezdicom (*) prevedene su i objavljene u knjizi "Pravo osiguranja Europske ekonomske zajednice", ĆURKOVIĆ, M. - MILETIĆ, V., CROATIA osiguranje d.d., Zagreb, 1993.

osiguranja da mogu obavljati i poslove osiguranja od nezgode i zdravstvenog osiguranja (1. i 2. skupina osiguranja).

Treće nabrojena Smjernica donesena je 1991. kako bi se odredila jedinstvena pravila o financijskim izvještajima osiguravajućih društava. Do usvajanja te Smjernice, osiguravajuća društva u EU izrađivala su svoje financijske izvještaje u skladu s *Četvrtom Smjernicom iz prava trgovačkih društava (78/660/EEC)* od 25. srpnja 1978. o godišnjim financijskim izvještajima određenih vrsta društava. Ta Smjernica bila je osnova za harmonizaciju računovodstva unutar EU i postavila je pravila koja trgovačka društva moraju slijediti pri sastavljanju svojih godišnjih financijskih izvještaja. Nakon nekoliko godina uvedena je i *Sedma Smjernica iz prava trgovačkih društava (83/349/EEC)* od 13. lipnja 1983. o konsolidiranim izvještajima.

U usporedbi s *Četvrtom Smjernicom (78/660/EEC)* *Smjernica o godišnjim i konsolidiranim financijskim izvještajima društava za osiguranje* donosi značajne promjena, prvenstveno na strani aktive gdje su ispuštene kategorije o dugotrajnoj i kratkotrajnoj imovini, te je uvedena nova stavka - "ulaganje". Na strani pasive uvodi se nova stavka - "tehničke rezerve". Račun dobiti i gubitka podijeljen je u dva dijela, tzv. "tehnički račun" i "ne-tehnički račun". Za društva koja provode i životno i ne-životno osiguranje uveden je i poseban "tehnički račun životnih osiguranja".

Na temelju te Smjernice Direkcija za nadzor društava za osiguranje u Republici Hrvatskoj je krajem 1997. donijela *Računovodstvene standarde društava za osiguranje* koji propisuju shemu bilance, računa dobiti i gubitka, pravila vrednovanja pojedinih stavki i sl.

3.2. Mjere II stadija

Smjernice prve generacije, koje odražavaju nadzor zemlje domaćina nad društvima za osiguranje, nisu uspjele u stvaranju doista jedinstvenog tržišta u osiguranju, obzirom da su osiguravateljski proizvodi još uvijek bili podložni raznim režimima nadgledanja, dok su poduzeća u većini zemalja bila podložna specifičnim zahtjevima kod dobivanja dozvole za otvaranje podružnica, a potrošači nisu mogli razgledati i izabrati među proizvodima ponuđenima u cijeloj EU.

Kako bi se to prevladalo, donesene su tzv. "treće Smjernice" o ne-životnom i životnom osiguranju iz 1992. g., koje ulaze u mjere II. stadija.

Mjere drugog stadija dopuštaju društvima za osiguranje da slobodno odlučuju o tome da li će prodavati svoje proizvode putem poslovnog nastana u drugoj državi članici ili izravno - bez poslovnog nastana, te ukidaju prethodni nadzor uvjeta i tarifa u svrhu dobivanja dozvole. To je bio rezultat povjerenja i suradnje između nadzornih tijela pojedinih članica.

Navedene mjere potrebno je unijeti u domaći zakon o osiguranju, s tim da bi se počele primjenjivati danom punopravnog članstva u EU.

Dvije Smjernice II. stadija su:

Treća Smjernica Vijeće 92/49/EEC kao izmjena Smjernica 73/229/EEC i 88/357/EEC	Treća Smjernica Vijeća 92/49/EEC od 18. lipnja 1992., o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u vezi s poslovanjem u izravnom osiguranju osim životnog osiguranja
Treća Smjernica Vijeća 92/96/EEC kao izmjena Smjernica 79/267/EEC i 90/619/EEC	Treća Smjernica Vijeća 92/96/EEC od 10. studenog 1992., o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u vezi s izravnim životnim osiguranjem

Treća smjernica o ne-životnom osiguranju uklanja sva ograničenja slobodnom protoku usluga na području cjelokupne EU. Osiguravajuće društvo koje je jednom dobilo dopuštenje od nadzornog tijela matične države može obavljati sve poslove za koje je dobio dopuštenje na cjelokupnom području EU bez ponovnog stjecanja dozvole u državi gostoprimcu. Te poslove može obavljati putem podružnice ili bez pravne prisutnosti slobodno pružajući usluge osiguranja.

Treća smjernica o životnom osiguranju također ukida sva ograničenja kao i kod ne-životnih osiguranja. Vlasnička struktura društva za osiguranje uređuje se propisima o stjecanju kvalificiranog udjela (20%, 33% ili 50% udjela), te se propisuje da uprava društva mora ispunjavati kriterije osposobljenosti i pouzdanosti za poslove upravljanja osiguravajućim društvom. Osim toga, posebno se navode informacije koje je društvo za osiguranje dužno u pisanom obliku predložiti budućem osiguraniku - fizičkoj osobi - prije sklapanja ugovora o osiguranju.

3.3. Ne-ključne mjere

(1) Osiguranje protiv pravnih troškova. Kako bi se uskladili uvjeti za osiguranje protiv pravnih troškova, 22. lipnja 1987. usvojena je Smjernica 87/344/EEC* o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi u vezi s osiguranjem protiv pravnih troškova.

Smjernica uglavnom obavezuje društvo za osiguranje da osigura poseban ugovor ili poseban dio u jedinstvenoj polici za osiguranje od pravnih troškova, da ima posebno upravljanje za osiguranje od pravnih troškova i da povjeri upravljanje zahtjevima koje se odnose na osiguranje od pravnih troškova poduzeću s posebnim pravnim identitetom.

U slučaju sukoba interesa ili neslaganja oko rješavanja spora, osiguravatelj mora obavijestiti osiguranika o njegovom pravu na slobodan izbor svojeg odvjetnika i mogućnosti korištenja arbitražnog postupka.

(2) Osiguranje kredita i jamstva. Kako bi se pružila dodatna financijska jamstva za kreditno osiguranje i kako bi se ukinule odredbe koje dopuštaju jednoj državi članici (Njemačkoj) da zabrani kombiniranje osiguranja jamstva s drugim razredima osiguranja, 22. lipnja 1987. usvojena je *Smjernica 87/343/EEC**. Ona je osigurala uklanjanje uvjeta Njemačke za specijalizaciju i postavila državama članicama obvezu da zahtijevaju od jamaca dodatna financijska jamstva za kreditno osiguranje. Smjernicom se pooštravaju uvjeti za obavljanje poslova kreditnih osiguranja na način da se povećava iznos jamstvenog kapitala za ona društva za osiguranje gdje udjel kreditnih osiguranja u bruto premiji prelazi 40%. Njome se propisuje obvezno stvaranje kompenzacijske rezerve za kreditna osiguranja. Četiri dopuštene metode za izračunavanje te rezerve opisane su u Dodatku Smjernice.

(3) Smjernica o osiguranju motornih vozila. Prva Smjernica o osiguranju motornih vozila 72/166/EEC* je odredila načela sustava zelene karte kao osnove za dogovor EU-a o osiguranju motornih vozila, te je uklonila nadzor zelenih karti na unutrašnjim granicama EU-a

Druga Smjernica o osiguranju motornih vozila 84/5/EEC* tražila je od svih država članica uspostavljanje jamstvenog fonda da nadoknadi žrtve nesreća koje su prouzročili neosigurana ili nepoznata vozila, i harmonizirala najmanje iznose nadoknade (za materijalnu štetu i tjelesne ozljede).

Treća Smjernica Vijeća 90/232/EEC* od 14. svibnja 1990., popunila je praznine koje su još uvijek postojale u obaveznom osiguranju putnika u cijeloj EU. Ona je uglavnom odredila da države članice moraju poduzeti potrebne korake kako bi se osiguralo da sve obavezne police osiguranja koje pokrivaju građansku odgovornost u odnosu na uporabu vozila, pokrivaju cijelo područje EU na osnovu jedinstvene premije.

Kako bi se obavezno osiguranje auto-odgovornosti stavilo u okvir druge Smjernice o ne-životnom osiguranju 88/357/EEC*, 8. studenog 1990. usvojena je Smjernica 90/618/EEC kao izmjena prve Smjernice 73/239/EEC*, naročito u vezi s osiguranjem auto-odgovornosti i druge Smjernice o motornim vozilima 88/357/EEC*.

Ona je uglavnom odredila da država članica u kojoj se pružaju usluge mora zatražiti od društva za osiguranje da postane članom i sudjeluje u financiranju njezinog državnog ureda osiguravatelja motornih vozila, i njezinog državnog jamstvenog fonda. Nadalje, osiguravatelji moraju imenovati predstavnika u državi članici u kojoj se usluge pružaju, koji će biti odgovoran za prikupljanje informacija i zastupanje osiguravatelja u odnosu na osobe koje su podnijele zahtjev ili koje traže zadovoljštinu pred sudovima ili vlastima te države.

(4) Pomoć turistima. Smjernica 84/641/EEC* unosi stavku o pomoći turistima u okvir *Prve Smjernice*. Pomoć turistima je definirana kao pomoć pružena osobama koje dospiju u poteškoće za vrijeme putovanja, za vrijeme odsutnosti od kuće ili odsutnosti od mjesta njihovog stalnog boravka. Smjernica je bila posljedica različitih postupanja u državama članicama sa stavkom o pomoći turistima. Mnogo godina države članice se nisu mogle složiti oko točne prirode ove djelatnosti, posebice tamo gdje je pomoć organiziralo samo poduzeće i kada se nadoknada koju je pružilo poduzeće sastojala od usluge u prirodi, često uz korištenje svojeg vlastitog materijala i osoblja radije nego plaćanja iznosa u gotovini.

Nepostojanje ovog dogovora sprečavalo je osiguravatelja, koji je pružao pomoć i koji ima svoje sjedište u državi članici i koji je postupao s ovom djelatnošću kao s osiguranjem, u tome da uspostavi podružnicu u drugoj državi članici kada je potonja država smatrala da ova djelatnost nije osiguranje, već samo pomoć.

Usvojeni tekst je izmjena *Prve Smjernice* koja jasno navodi da se tipična vrsta operacije pomoći turistima doista smatra osiguranjem, te da je stoga podložna njegovim odredbama. Pažljiva linija je povučena oko stavki djelatnosti, kako bi se osiguralo da se Smjernica odnosi na pomoć koja se pruža osobama koji su daleko od kuće i koja nema osobine pomoći na cesti.

(5) Suosiguranje u Zajednici. *Smjernica 78/473/EEC** usvojena je 1978. i odnosi se na određene velike industrijske i komercijalne rizike koji po svojoj prirodi ili veličini traže sudjelovanje nekoliko osiguravatelja. Smjernica ograničava svoj okvir na suosiguranje u EU, tj. osiguranje operacija koje zadovoljavaju određene uvjete:

- rizik mora biti pokriven jednim ugovorom s jedinstvenom premijom, za isto vremensko razdoblje i od dva ili više društva za osiguranje;
- rizik se mora nalaziti unutar EU;
- barem jedan od suosiguravatelja koji sudjeluju u ugovoru mora dolaziti iz države članice koja nije država vodećeg osiguravatelja; te
- vodeći osiguravatelj trebao bi biti ovlašten u skladu s uvjetima ustanovljenima u Prvoj Smjernici o usklađivanju ne-životnog osiguranja, tj. smatra se da je on osiguravatelj koji pokriva cijeli rizik.

(6) Prijelazne Smjernice. Dvije *Smjernice* iz polja ne-životnog (88/357/EEC* od 22. lipnja 1988.) i životnog osiguranja (90/619/EEC* od 8. studenog 1990.) su od prijelazne važnosti, time što premošćuju prazninu između Smjernica prve generacije, čije je žarište na olakšavanju slobode poslovnog nastana za osiguravajuća društva, i Smjernica treće generacije, koje uvode potpuni osiguravajući sustav EU-a, koji obuhvaća i slobodu poslovnog nastana i slobodu pružanja usluga.

Tzv. Druga Smjernica o imovinskom osiguranju (88/357/EEC) osim što predstavlja prijelazno rješenje u stvaranju unutarnjeg tržišta osiguranja uvodi i dva režima nadzora nad poslovanjem osiguravajućih društava na način da rizike dijeli na

velike i masovne rizike. Veliki su rizici oni rizici za koje osiguraniku zbog njegovog znanja i veličine nije potrebna posebna zaštita kao potrošaču. Za ova osiguranja ukida se nadzor nad cjenicima i uvjetima osiguranja. Za razliku od velikih rizika, masovni su rizici oni rizici kod kojih se radi o osiguranicima - fizičkim osobama te malim i srednjim poduzetnicima koji ne posjeduju odgovarajuće znanje i nemaju pregled nad ovim uslugama osiguranja. Zbog toga se zadržava zaštita nad ovim uslugama radi zaštite potrošača i interesa osiguranika, te nadzor nad njima obavlja nadzorno tijelo države gostoprimca. U pogledu oporezivanja, vrijedi porezni sustav države u kojoj se nalazi rizik.

3.4. Ostali akti

Ostali akti koji reguliraju područje osiguranja u EU su:

(1) Smjernice (redom donošenja):

64/225/EEC Smjernica o otklanjanju prepreka za slobodno osnivanje i obavljanje djelatnosti reosiguranja i retrocesije*

Ovom Smjernicom zabranjuje se bilo kakva ograničenja za slobodno obavljanje reosiguranja na cjelokupnom području EU. Državama članicama prepušta se na volju kako će urediti obavljanje te djelatnosti, uz puno poštivanje odredbi Rimskog ugovora koje se odnose na slobodan protok usluga. Izmjenama hrvatskog zakona o osiguranju dopušteno je slobodno reosiguranje u inozemstvu, bez ikakvog ograničenja.

73/240/EEC Smjernica o otklanjanju prepreka za slobodno osnivanje u području ne-životnog osiguranja

Smjernica predstavlja dopunu Smjernice 73/239/EEC u pogledu slobodnog osnivanja društava za ne-životno osiguranje na području druge države članice i jamstvo jednakih prava u poslovanju.

76/580/EEC Smjernica koja mijenja i dopunjuje Smjernicu (73/239/EEC) za usklađivanje zakona i administrativnih propisa koji se tiču otpočinjanja i obavljanja direktnog ne-životnog osiguranja*

77/92/EEC Smjernica o mjerama za promicanje slobodnog osnivanja i slobodnog pružanja usluga posredovanja i zastupanja u osiguranju i prijelazne mjere u području ove djelatnosti*

Smjernicom se određuju uvjeti i način stjecanja dozvole za obavljanje poslova zastupnika i posrednika u osiguranju. Određuje se međusobno priznavanje kvalifikacija potrebnih za obavljanje ovih poslova te se propisuje da svaka osoba koja je ovlaštena za neposredno sklapanje ugovora o osiguranju mora raspolagati osnovnim znanjem iz komercijalnih i poslova osiguranja te imati potrebno iskustvo.

91/675/EEC Smjernica o osnivanju povjerenstva za osiguranje

98/78/EC Smjernica o dodatnom nadzoru osiguravajućih društava unutar grupe povezanih društava

Svrha je ove smjernice učinkovit uvid u financijsko stanje društva za osiguranje koje je povezano s drugim društvima za osiguranje, reosiguranje, holdingom i sl., tako da je osiguravajuće društvo vladajuće odnosno ovisno društvo. Nadzorna tijela dobivaju ovlaštenja za dodatni nadzor nad grupom, pogotovo u pogledu njenih povezanih financijskih transakcija.

2000/26/EC Smjernica o približavanju zakonodavstva država članica u pogledu osiguranja od auto-odgovornosti koja mijenja Smjernicu 73/239/EEC i 88/357/EEC (četvrta Smjernica o osiguranju motornih vozila)

2001/17/EC Smjernica o reorganizaciji i likvidaciji osiguravajućih društava

(2) Ostali izvedeni zakonski akti.

Osim Smjenicama, osiguravajuća djelatnost u EU regulirana je i ostalim izvedenim zakonskim aktima kao što su preporuke, odluke, mišljenja i drugo.

Preporuke Komisije uglavnom se odnose na osiguranje motornih vozila (*Preporuke EU 74/165/EEC i 81/76/EEC*) ili poslovanje posrednika i zastupnika (*Preporuka 92/48/EEC*).

I *Odluke Komisije* se odnose na osiguranje motornih vozila (*Odluka 91/323/EEC; 93/43/EEC, 97/828/EC, 1999/103/EC i 2001/160/EC*), dok se primjena statističkih standarda u osiguranju uglavnom regulira *Pravilima Komisije* (*Pravila 1225/1999; 1226/1999; 1227/1999 i 1228/1999*).

(3) Izvorno pravo

Osim pobrojanih - izvedenih - zakonskih akata (tzv. *Secondary legislation*) u zakonsku regulativu osiguranja EU ulazi i bilateralni *Sporazum EU i Švicarske o ne-životnom osiguranju*, dok *Smjernica 91/371/EEC* o njegovoj implementaciji i *Pravilo 2155/91* o primjeni određenih članaka tog sporazuma ulaze u izvedeno pravo.

ZAKLJUČAK

Potpunija integracija svih zemalja Procesa stabilizacije i pridruživanja pozitivno će djelovati na jačanje političke stabilnosti i sigurnosti, kao i na ukupan društveni i gospodarski razvitak. To uključuje i pozitivan utjecaj na stvaranje stabilnog i predvidivog pravnog sustava i efikasnijeg tržišnog okruženja. Proces integracije proteže se kroz dulje vremensko razdoblje i nužno je da se on razvija odgovarajućom i održivom dinamikom. On također zahtijeva znatne prilagodbe politika, institucionalnog okvira i pravnog sustava svih zemalja, pa tako i Republike Hrvatske.

Pregovori o stabilizaciji i pridruživanju prvi su korak koji treba ostvariti. Pridruženi status omogućio bi i bliske institucionalne veze s institucijama Europske unije. Daljnje bi faze bile postupno pristupanje zemalja Europskoj uniji. Integracija podrazumijeva postupno usvajanje europskog pravnog sustava, a samim stupanjem u punopravno članstvo države bi uživale koristi od četiriju sloboda unutarnjeg tržišta, što bi omogućilo i osiguravajućim proizvodima slobodno kretanje na tržištu EU, što danas nije moguće.

Zbog toga je potrebno poticati usklađivanje nacionalnog zakonodavstva koje regulira osiguravajuću djelatnost, i to prvenstveno prilagodbama postojećeg zakonskog okvira, za što će biti potrebno uspostaviti nove mehanizme i odgovarajuće instrumente provedbe.

LITERATURA

1. ANDRIJAŠEVIĆ, S. - PETRANOVIĆ, V.: **Ekonomika osiguranja**, Alfa d.d., Zagreb, 1999.
2. ĆURKOVIĆ, M. - MILETIĆ, V.: **Pravo osiguranje Europske ekonomske zajednice**, Croatia osiguranje d.d., Zagreb, 1993.
3. **Insurance - An Issues Paper issued for comment by the Steering Committee on Insurance (Volume 1 & 2)**, INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS COMMITTEE, London, November 1999.
4. **Plan integracijskih aktivnosti Republike Hrvatske**, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 1999.
5. **Smjernice za vođenje pregovora za sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske, na jednoj strani, i Europskih Zajednica i njihovih država članica koje djeluju u okviru Europske unije, na drugoj strani**, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, studeni 2000.
6. **The European Insurance Accounts Directive - Analysis & Commentary**, KPMG - CEA, Paris, 1995.
7. **WHITE PAPER - Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union**, European Commission, Bruxelles, 1994.